

KOULUKIRJASTOTYÖRYHMÄN SUUNNITELMA

Koulukirjastojen kehittämisestä Jyväskylässä

31.1.2007

Elli Ojaluoto, Liisa Laatu, Eino Leisimo, Raimo Lapiolahti, Johanna Huttunen

**Jyväskylän kaupunki
Sivistystoimi**

Sisällys

1	SUUNNITELMAN TAUSTA	3
1.1	Kirjastostrategia 2010 – tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka	3
1.1.1	Haasteet ja kehittämistarpeet.....	3
1.1.2	Toimenpideohjelma.....	4
1.2	Koulukirjastotilanne Jyväskylässä	6
1.2.1	Kirjastotilat ja kokoelmien sijoittelu.....	6
1.2.2	Lainausjärjestelmät ja kirjaston hoito	6
1.2.3	Kirjaston pedagoginen rooli	7
1.2.4	Tiedonhallintataidot ja koulukirjastot	7
1.3	Esimerkinä Oulu: Tietoyhteiskunnan koulukirjasto.....	8
2	TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ JA SUUNNITELMA	9
2.1	Työryhmän ehdotus.....	9
2.2	Kustannukset.....	11
2.2.1	Tekniset ja koulutukselliset kustannukset	11
2.2.2	Tilojen ja kaluston lisäkustannukset.....	12
2.2.3	Aineistonhankinnan kustannukset.....	12
2.2.4	Henkilötuntien lisäyksestä aiheutuvat kustannukset	12
	LÄHTEET.....	14

Kannen kuva: Ilkka Pietarinen

1 SUUNNITELMAN TAUSTA

Tiedon saatavuuden lisääntyminen ja uudenlainen oppimiskäsitys ovat lisänneet tiedonhallintataitojen opetuksen tarvetta. Niin koululaiset ja opiskelijat kuin opetushenkilökunta ja aikuisväestö sekä kirjastojen henkilökunta tarvitsevat tiedonhallinnan perusopetusta ja taitojensa päivytystä. Koulukirjastojen kehittäminen muodostaa osaltaan pohjan koululaisten tiedonhallintataitojen omaksumiselle. (Eerola 2003, 4)

Opetushallituksen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppimisympäristön varustuksen tulee tukea oppijan kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Elinikäisen oppimisen korostuessa tulevaisuudessa yhä keskeisempi merkitys on kyvyillä kehittää itseään ja osaamistaan, missä tiedonhallintataidot ovat keskeisessä roolissa. Koulujen oppimisympäristö ja toimintamallit tulee muokata itsenäisen työskentelyn, tiedonhaun ja tiedonprosessoinnin työtapoja tukeviksi. Kaikilla oppijoilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet tiedonhallintataitojensa kehittämiseksi, missä ajanmukainen koulukirjasto on keskeisessä asemassa. Koulukirjastopalveluita ja yleensä oppimisympäristöjä tulee kehittää siten, että niiden varustus tukee oppijan kehittymistä nykyaikaisen ja tulevaisuuden tietoyhteiskunnan jäseneksi opetussuunnitelman perusteiden mukaan. (Opetushallitus 2004, 16)

Jotta voitaisiin toteuttaa Opetushallituksen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa esitellyn oppimiskäsityksen mukaista oppimista, tulee koulujen toimintakulttuurin, työtapojen ja oppimisympäristöjen tukea sitä. Opiskelutilat ja -välineet tulee suunnitella ja järjestää monipuolisten opiskelumenetelmien ja työtapojen käytön mahdollistaviksi. Opiskelun työvälineiden ja materiaalien sekä kirjastopalvelujen tulee olla oppilaan käytettävissä siten, että ne antavat mahdollisuuden aktiiviseen ja myös itsenäiseen opiskeluun. Oppimisympäristön varustuksen tulee antaa tilaisuuksia tietokoneiden ja muun mediatekniikan sekä mahdollisuuksien mukaan tietoverkkojen käyttämiseen. (Opetushallitus 2004, 16-17)

1.1 Kirjastostrategia 2010 – tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka

1.1.1 Haasteet ja kehittämistarpeet

Valtakunnallisen kirjastostrategian mukaan opetuksen ja oppijoiden tietohuolto on vielä rakentamatta eikä pitkäjänteistä kehittämistä tehdä peruskoulujen, lukioden ja ammatillisen peruskoulutuksen tietohuollon rakentamiseksi. Vaikka joitakin yksittäisiä koulukirjastohankkeita toteutettaisiinkin, oppilaat ja opettajat ovat pääosin yleisten kirjastojen palvelujen varassa. Koulut ovat vasta tulossa samanlaiseen murrokseen, joka tuli kirjastoihin aineistojen monipuolistumisen, tiedon saatavuuden lisääntymisen ja internetin myötä 1990-luvulla. Kirjastostrategian mukaan kansalaisten on saatava oikea tieto oikeassa paikassa

ja ajantasaisesti omaan ikä-, osaamis- ja tietotasoonsa suhteutettuna (Kirjastostrategia 2010, Opetusministeriö 2003.)

Nykyisistä opettajista vain harva on saanut minkäänlaista tiedonhallintataitojen koulutusta, vaikka koulutetun ja osaavan henkilöstön sekä asiantuntijuuden merkitys tiedonhallintataitojen oppimisessa on keskeinen. Kirjastostrategian mukaan koko koulukirjasto -käsitys on hämärtynyt. Ei riitä, että koulukirjasto on projekti tai hanke tai että se tarjoaa vain tilat, atk-laitteet ja internetyhteyden sekä kirjasarjan vaan tarvitaan opetusta informaatiolukutaidon kehittymiseksi. Elinikäinen oppiminen ja omaehtoinen opiskelu kasvattavat erityisesti yleisten kirjastojen käyttöä. Yleisten kirjastojen kyky vastata opetustoimen räjähdysmäisesti kasvaviin tarpeisiin on heikentynyt ja tilannetta on pahentanut myös sivukirjastojen ja kirjastoautojen lakkauttaminen. (Kirjastostrategia 2010, Opetusministeriö 2003). Samaan aikaan tiedon saatavuuden lisääntyminen ja uudenlainen oppimiskäsitys ovat lisänneet erilaisten tiedonhallintataitojen eli informaatiolukutaidon tarvetta.

Kirjastojen toiminnan laadun kehittämisen yhteydessä Kirjastostrategia 2010:ssä tuodaan esiin, että tavoitteena on kehittää oppijoiden tietohuoltoa ja tiedonhallintataitoja sisällyttämällä tiedonhallintataidot opettajien perus- ja jatkokoulutukseen siten, että kirjasto- ja informaatioalan koulutuksen saaneet huolehtivat opettajien tiedonhallinnan koulutuksesta. Lisäksi opetussuunnitelmassa tiedonhallintataitoja ei eroteta erilliseksi oppiaineeksi vaan tarkoituksena on oppia tiedonhallintataitoja sisältöopetuksen yhteydessä kaikkien oppiaineiden yhteydessä. Oppijoiden tietohuolto rakennetaan hyödyntämällä olemassa olevaa kirjastoverkkoa ja – osaamista ja lähikirjastopalvelujen rinnalle kehitetään virtuaalisia, kohdistettuja koulukirjastopalveluita. Tavoitteena on tukea tiedon tasavertaista saatavuutta sekä oppimisen ja opettamisen tietohuoltoa. (Kirjastostrategia 2010, Opetusministeriö 2003)

1.1.2 Toimenpideohjelma

Opetusministeriön Kirjastostrategia 2010 esittää oppijan tietohuollon kehittämiseksi seuraavaa:

Opetuksen tietohuollosta vastaa käytännössä opetustoimi niin kunnissa kuin valtiolla. Vaikka opetuksen ja oppijoiden tietohuollosta vastaaminen kuuluu kuntien päätäntävaltaan, opetusministeriö pitää tärkeänä,

- että kunnissa tehdään selkeä suunnitelma, miten opettajien ja oppilaiden tietohallintataidot ja tarvittavat aineistot ja välineet saadaan hankituiksi ja miten niiden jatkuvuudesta huolehditaan kouluissa, joissa ei ole omaa ammattimaisesti kehitettävää kirjastoa.
- että koulujen ja yleisen kirjaston yhteistyö toteutetaan molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla ja että kustannuksista sovitaan.
- että tiedonhallintataidot on opetussuunnitelmissa integroitu kaikkiin oppiaineisiin.

Mikäli peruskouluilla ja lukioilla ei ole kirjastopalvelujen kehittämisestä vastaavaa ammattihenkilöstöä, opetusministeriö suosittaa kuntia järjestämään palvelut

- palkkaamalla pedagogisen informaation joko yhteen kuntaan tai alueelliseen käyttöön,
- ostamalla palvelut esim. yleiseltä kirjastolta siten, että 1-3 prosenttia opetustoimen käyttökuluista osoitetaan kirjastopalvelujen tuottajalle, tai
- perustamalla kouluun ammattimaisesti kehitettävän koulukirjaston (suuret koulut)

Opetusministeriö korostaa, että opetuksen ja oppimisen tietohuolto ei pidä perustaa eikä kehittää erillisenä asiana, vaan pitkäjänteisesti yhteistyössä muiden kirjastojen kanssa. Olemassa olevaa kirjastoverkkoa, kirjastopalveluja ja hyviä käytäntöjä tulee hyödyntää opetustoimen tarpeisiin sopiviksi. Näin vältetään turhia kustannuksia ja lyhytnäköisiä päätöksiä. (Kirjastostrategia 2010, Opetusministeriö 2003).

Kunnilla on myös vastuu siitä, että kirjasto- ja tietopalvelut sekä kansalaisten ja opetuksen tietohuolto on kirjattu kuntien tietostrategioihin ja maakuntaohjelmiin.

Oppijan tietohuolto

Opetuksen tietohuollosta vastaa käytännössä opetustoimi niin kunnissa kuin valtiolla. Vaikka opetuksen ja oppijoiden tietohuollosta vastaaminen kuuluu kuntien päätäntävaltaan, opetusministeriö pitää tärkeänä, että

- ✓ kunnissa tehdään selkeä suunnitelma, miten opettajien ja oppilaiden tiedonhallintataidot ja tarvittavat aineistot ja välineet saadaan hankituiksi ja miten niiden jatkuvuudesta huolehditaan kouluissa, joissa ei ole omaa ammattimaisesti kehitettävää kirjastoa.
- ✓ koulujen ja yleisen kirjaston yhteistyö toteutetaan molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla ja että kustannuksista sovitaan.
- ✓ tiedonhallintataidot on opetussuunnitelmissa integroitu kaikkiin oppiaineisiin.

Mikäli peruskouluilla ja lukiolla ei ole kirjastopalvelujen kehittämisestä vastaavaa ammattihenkilöstöä, opetusministeriö suosittaa kuntia järjestämään palvelut

- ✓ palkkaamalla pedagogisen informaation joko yhteen kuntaan tai alueelliseen käyttöön
- ✓ ostamalla palvelut esim. yleiseltä kirjastolta siten, että 1-3 prosenttia opetustoimen käyttökuluista osoitetaan kirjastopalvelujen tuottajalle, tai
- ✓ perustamalla kouluun ammattimaisesti kehitettävän koulukirjaston (suuret koulut).

Opetusministeriö korostaa, että opetuksen ja oppimisen tietohuolto ei pidä perustaa eikä kehittää erillisenä asiana, vaan pitkäjänteisesti yhteistyössä muiden kirjastojen kanssa. Olemassa olevaa kirjastoverkkoa, kirjastopalveluja ja hyviä käytäntöjä tulee hyödyntää opetustoimen tarpeisiin sopiviksi. Näin vältetään turhia kustannuksia ja lyhytnäköisiä päätöksiä. (Opetusministeriö 2003, 22-24)

Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiassa 2000-2004 visioidaan yleisen kirjaston ja oppilaitoskirjaston rooleja (Opetusministeriö 1999, 49-51). Oppilaitoskirjastojen ja tietopalveluiden kohdalla visio on seuraava:

- ✓ Kaikkien opettajien ja oppilaiden käytettävissä on opetusta ja oppimista tukevat ajanmukaiset kirjasto- ja tietopalvelut.
- ✓ Koulusta on laadukkaat verkkoyhteydet kunnassa toimiviin muihin kouluihin ja kirjastoihin sekä muidenkin kirjastojen tietovarantoihin ja – palveluihin. Koulun käyttämä atk-kirjastojärjestelmä on yhteinen tai yhteensopiva kunnan yleisen kirjaston järjestelmän kanssa.
- ✓ Koulun koko laitekantaa ja ohjelmistoja hyödynnetään laajasti tiedonhankintataitojen opetuksessa ja tiedonhauissa. Lisäksi opetusmateriaalit ovat luetteloituna ja kaikkien käyttäjien löydettävissä.
- ✓ Suurissa kouluissa ja oppilaitoksissa on omat koulukirjastot, joiden tulee olla auki mahdollisuuksien mukaan myös kouluajan ulkopuolella.
- ✓ Koulukirjastojen tilasuunnittelussa on otettu huomioon monipuolisesti erilaiset työskentelymuodot.
- ✓ Koulukirjastolla on alan koulutuksen saanut hoitaja.

Koululain koulukirjastotoimintaa ja tietopalveluja koskeva pykälä velvoittaa ja kannustaa opetushallintoa kaikilla tasoilla etsimään keinoja, joilla koulujen kirjasto- ja tietopalvelut kehitetään opetuksen ja opiskelun kannalta riittävän monipuolisiksi.

1.2 Koulukirjastotilanne Jyväskylässä

Vuonna 2003 tehdyn Jyväskylän tietopalvelustrategian mukaan Jyväskylän kaupungin 32 koulusta 30 koulussa on koulukirjastotoimintaa, jossa on kuitenkin huomattavia eroja koulujen välillä liittyen aineistojen määrään, kirjaston tiloihin, hankintamäärärahoihin ja muihin resursseihin. (Eerola 2003; 4.)

1.2.1 Kirjastotilat ja kokoelmien sijoittelu

Useimmiten kirjastotila oli alakouluissa kun taas lukioista ja erityiskouluista vain yhdessä oli vastaushetkellä käytössä koulukirjastotila. Yli puolella kouluista aineistoa oli kirjaston lisäksi tai sijaan hajautettuna luokkiin ja opettajien työtiloihin tai käytävälle ja muihin tiloihin. Erillinen koulukirjastotila on 70 % kouluista. Keskimääräinen koulukirjastotilan pinta-ala on 41,9 m² pienimmän kirjastotilan ollessa 8 m² ja isoimman 100 m². Aineistoa koulukirjastoissa on arviolta 55 000 kirjaa, joista 2 228 kirjaa yhdessä koulussa. Aineistojen määrä vaihteli kahdesta sadasta viiteen tuhanteen. Yhteensä kouluilla on arviolta 54 790 kirjaa. Muuta kuin kirjamuotoista aineistoa kuten videoita ja cd-levyjä oli yhdellätoista koululla, yhdellä koululla keskimäärin 107 kpl. (Eerola 2003; 4, 24-25.)

1.2.2 Lainausjärjestelmät ja kirjaston hoito

Vuonna 2003 tehdyn selvityksen mukaan yhdeksän kaupungin koulua kuuluu kaupunginkirjaston kanssa yhteisjärjestelmään ja kirjasto huolehtii opastuksesta, mutta yli puolella (53 %) koulukirjastoista ei ole käytössä minkäänlaista atk-järjestelmää ja neljäsosassa kouluista koulukirjastoaineistoa ei luetteloida lainkaan. Jyväskylän kouluissa on siis noin 15 000 kirjaa, joita ei ole luetteloitu. Oman tallennusohjelmiston oli hankkinut neljä koulua. Kolmasosa kouluista on kaupungin kirjaston kanssa yhteisjärjestelmässä, mikä tarkoittaa sitä, että koulukirjastojen aineisto on luetteloitu omalla koodillaan kaupungin kirjaston aineistotietokantaan ja näin monipuoliset tietohaut ovat mahdollisia. Puolessa kouluista, joissa ei ole atk-järjestelmää, aineisto luetteloidaan korteille tai kirjaan käsin, mikä ei ole aineiston haun ja löytämisen kannalta toimiva vaihtoehto. Lainaus ja varausjärjestelmiä ei kouluilla ole käytössä, mutta silti 63 % kirjastoista aineistoa lainataan käyttäen esimerkiksi vihkoa. Useissa kouluissa lainausta ei merkitä ylös vaan lainaus perustuu luottamukseen. Kirjoja lainataan yleensä luokkiin. (Eerola 2003; 4, 24-30, 49.)

Suurimassa osassa kouluista (83 %) kirjastoa hoitavat opettajat. Kahdessa koulussa kirjaston hoitovastuu on rehtorilla ja yhdessä koulussa kirjastotoiminnasta ei määrärahojen puuttumisen vuoksi vastaa kukaan. Aikaa kirjaston hoitamiseen käytetään keskimäärin 1 h 27 min viikossa vaihteluvälin ollessa 0-5 tuntia. Jyväskylän tietopalvelustrategiassa todetaan lisäresurssien olevan tarpeen, jotta lainauksen ja kokoelman perushoidon lisäksi voitaisiin opastaa tiedonhaussa ja kirjaston käytössä. (Eerola 2003, 28.)

Aineistohankintoihin käytettiin vuodessa 0 – 2 500 €, yhdellä koululla keskimäärin 827 €. Hankintamäärärahasa ilmoittaneet koulut (26) käyttivät kirjastoaineiston hankintoihin yhteensä 21 500 € vuodessa, oppilasta kohti 3,26 €. Missään kouluissa ei noudateta aineiston hankintasuunnitelmaa vaan aineistoa hankitaan tarpeen mukaan keskittämättömästi eri paikoista. (Eerola 2003, 28-30.)

Tiedonhallintataitojen opetus sisältyy 31 % kouluista pelkästään äidinkielen opetukseen ja kaikkien aineiden opetukseen 25 % kouluista. 9 % kouluista tiedonhallinnan opetus ei sisälly minkään aineen opetukseen. (Eerola 2003; 4.)

1.2.3 Kirjaston pedagoginen rooli

Oppikirjat eivät ole enää koulussa oppimisen ainoa väline. Uusi tietokäsitys ja oppimiskäsitys sekä aktiivinen, tutkiva oppiminen edellyttävät, että saatavilla on monipuolisia tiedonlähteitä, kirjoja, lehtiartikkeleita, tietokantoja ja tietoverkkoja. Tarvitaan myös varustetasoltaan monipuolisia tiloja ryhmätyö ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen tueksi. Koska kirjasto on uusien opetussuunnitelmien ja opetusmenetelmien kannalta välttämätön, nykyinen Jyväskylän koulukirjastojen tila ei tue riittävästi koulujen pedagogista uusiutumista. Jokapäiväisessä työskentelyssä voidaan havaita ajanmukaisen ja palvelevan koulukirjaston puute.

1.2.4 Tiedonhallintataidot ja koulukirjastot

Jyväskylän tietopalvelustrategiassa esitetään seuraavia toimenpide-ehdotuksia:

1. Tiedonhallinnan perustaitojen opetus kouluissa
 - Jyväskylän kaupungin koulut vastaavat tiedonhallintataitojen perusopetuksen järjestämisestä kaikille koululaisille
 - Opetusvirasto huolehtii tiedonhallinnan integroimisesta opetussuunnitelmiin ja osaksi oppilaan arviointia
 - Yleiset kirjastot avustavat opetuksessa tarjoamalla koulujen käyttöön ammattitaitoaan ja erityisosaamistaan sekä huolehtivat pyynnöstä osasta opetusta
2. Opetushenkilökunnan tiedonhallinnan täydennyskoulutus
 - Jyväskylän opetusvirasto huolehtii Jyväskylän kaupungin opettajien täydennyskoulutuksen järjestämisestä
 - Jokaisesta kaupungin koulusta koulutetaan aluksi vähintään kaksi tiedonhallinnan vastuopettajaa (yhteensä 64), määrää lisätään jatkossa vähitellen.
 - Kaupunginkirjasto avustaa tarvittaessa koulujen opettajien täydennyskouluttamisessa.
3. Kaupungin koulujen kirjastoaineiston luettelointi
 - Kaupungin kirjaston yhteisjärjestelmä laajennetaan koskemaan kaikkia kaupungin koulukirjastoja
 - Kirjaston yhteisjärjestelmä mahdollistaa aineiston tehokkaamman hyödyntämisen: koska aineisto on luetteloitu kaupunginkirjaston aineistotietokantaa hyväksi käyttäen, kirjojen sisältö ja niiden sijainti koulussa selviävät vaivattomasti, ja tiedonhaut koulun omasta kirjastoaineistosta tulevat mahdollisiksi.
4. Tiedonhallintataitojen opetusyhteistyö
 - Jyväskylän opetusvirasto perustaa tiedonhallinnan opetuksen työryhmän, jossa on jäseniä myös kirjastoista.
 - Työryhmä vastaa tehtävien jaon suunnittelusta oppijoiden tiedonhallinnan opetuksessa, opetusmateriaalien sähköisen jakamisen toteuttamisesta ja tiedonhallinnan opetussisältöjen kehittämisestä.

1.3 Esimerkkinä Oulu: Tietoyhteiskunnan koulukirjasto

Oulussa vuosina 2002–2004 toteutetun Tietoyhteiskunnan koulukirjasto -hankkeen yleistavoitteena on lukutaidon käsitteen laajentaminen ja koulujen oppimisympäristöjen kehittäminen tietoyhteiskuntakehityksen edellyttämään suuntaan. Erityistavoitteena on parantaa oululaisten koulukirjastojen tilaa ja muuttaa kirjavarastot osaksi todellista toimivaa oppimisympäristöä. Koulukirjasto tulee nähdä tulevaisuudessa oppimisprosessin ytimessä ja koulukirjaston pedagoginen merkittävyys tulee nähdä keskeisenä. Käytännössä hyvä koulukirjasto voi vaikuttaa koko koulun toimintakulttuuriin kyseenalaistamalla koulussa aikaisemmin käytetyt työtavat. Se pakottaa miettimään uudestaan mm. tuntiresurssien jakoa, materiaalien hankintaa ja sitä kuinka oppilaat saavat liikkua käytävillä välitunneilla ja koulupäivän jälkeen. Koulukirjastosta tulee näin koulun koko henkilökuntaa koskettava kehittämisen kohde. Tietoyhteiskunnan koulukirjasto- hanke pyrkii vastaamaan tietoyhteiskunnan haasteisiin luomalla kouluille tietoyhteiskunnan kansalaiseksi kasvamista tukevan ympäristön.

Keskeisenä ratkaisuna hankkeessa on luoda yhtenäinen luokittelu ja käyttöliittymä koulukirjastojen ja Oulun kaupunginkirjaston välille, mikä mahdollistaa joustavan tiedonhaun erikokoisista tietokannoista ja monipuolisten aineistojen hyödyntämisen. Näin oppilaille muodostuu selkeä käsitys siitä, kuinka tietoyhteiskunnan resursseja kannattaa tiedonhaussa hyödyntää. Koulujen yhteinen tietokanta ja yhteydet kaupunginkirjastoon antavat mahdollisuuden hankitun aineiston kokonaisvaltaiseen hyödyntämiseen. Yhdessä muiden koulussa saatavilla olevien resurssien kanssa koulukirjasto luo mahdollisuuden monipuolisen ja vankan lukutaidon kehittymiselle, joiden kehittäminen on myös hankkeen tavoitteena.

Hankkeen yhteydessä joudutaan myös kehittämään uusia toimintamalleja hallinnollisen toiminnan organisoimiseen niin koulun kuin myös koko kaupungin tasolla. Keskeistä on esimerkiksi miettiä kirjahankintojen organisoiminen yhteistyössä Oulun kaupunginkirjaston asiantuntevan organisaation kanssa.

Hankesuunnitelma osoitteessa: <http://www.edu.ouka.fi/tkk/>

2 TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ JA SUUNNITELMA

Sivistystoimenjohtaja Laila Landén asetti työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin selvittää koulukirjastotoiminnan edellytykset yleensä ja lisäksi edellytykset järjestää kirjastopalvelut Kuokkalan alueella Raimo Lapiolahden 13.6.2006 kulttuuri- ja nuorisolautakunnalle jättämän aloitteen pohjalta. Aloitteessa ehdotetaan, että kulttuuri ja nuorisolautakunta yhdessä opetuslautakunnan kanssa ryhtyy tukemaan Kuokkalan alueen koulujen mahdollisuuksia lisätä kirjallisuustarjontaa oppilailleen. Lapiolahti ehdottaa, että hanke voitaisiin toteuttaa niin, että Kuokkalan koulujen kirjallisuusmäärää hieman kasvatettaisiin, opettajille maksettaisiin joitakin tunteja kirjaston kirjallisuuden huolehtimisesta ja lainaustoiminnasta. Lisäksi jonkin kirjastovirkailijan työpanosta ohjattaisiin koulujen ylläpitämän lainaustoiminnan tueksi.

2.1 Työryhmän ehdotus

Koulukirjastojen tehtävänä on tukea monipuolisen tiedon tasavertaista saatavuutta, minkä kehittäminen edellyttää:

- Kirjastonhoidon resurssien lisäämistä (henkilöstö, koneet ja laitteet)
- Koulukirjastotilojen parantamista: kunnollisia kirjastotoimintaan sopivia tiloja, jolloin niitä on mahdollista käyttää myös muuhun toimintaan (esim. kerhot).
- ATK-järjestelmien yhteiskäyttöä niin että koulukirjastojen aineisto luetteloidaan kaupunginkirjaston ja koulujen yhteisjärjestelmään.
- Aineistojen hankinnan parempaa organisoimista lisäämällä koulujen yhteistyötä ja hankintamäärärahoja.
- Opettajien ja oppilaiden tiedonhaku- ja hallintataitojen kehittämistä

- Oppilaiden ottamista mukaan suunnitteluun ja toiminnan järjestämiseen arvokkaina ideoijina ja yhteistyökumppaneina

Työryhmä esittää, että koulukirjastojen kehittämisessä edetään kaksivaiheisesti. Pilottina toimisi Kuokkalan alue, jonka mallilla toiminta laajennetaan vuonna 2008 tehtävän arvioinnin jälkeen Jyväskylän muihin kouluihin räätälöidysti 2009.

Kuokkalan alueen koulukirjastopalveluiden järjestäminen

- Käydään läpi kolmen koulun (Kuokkala, Pohjanlampi, Tikka) kirjakokoelmat ja luetteloidaan ne. Ajanmukaistetaan kokoelmia karsimalla huonokuntoiset ja vanhentuneet kirjat. Suuri osa koulukirjastojen aineistosta joudutaan todennäköisesti poistamaan.
- Toteutussuunnitelma:
 - **2007:** Syksy
 - Aineiston hankintaan varataan 5 000 € /koulu,
 - **2008:**
 - Aineiston hankintaan varataan 10 000 €/koulu
 - hankkeen arviointi
 - **2009:**
 - Aineiston hankintaan 5 000 €
 - laajennus muihin kouluihin
 - Aineisto
 - Koulut hoitavat aineiston hankinnan
 - Aineistoa laajennetaan vähitellen
 - Koulukirjaston hoitaja (opettaja, koulukäyntiavustaja) vastaa hankintasuunnittelusta yhdessä muiden koulujen kanssa
 - Palvelu/henkilöstö
 - Koulukirjaston lainauspalvelu on auki kaksi kertaa viikossa, yhteensä 4 tuntia viikossa
 - Kirjaston tiloissa on mahdollista työskennellä aukioloajan ulkopuolella
 - Opettaja 2-3 vuosiviikkotuntia, koulunkäyntiavustaja 8,15 h/viikko/koulu lainaustoiminnan hoitaja
 - Varustus
 - Verkkoyhteydet oheislaitteineen ja ohjelmiseen kuntoon
 - Lainaukseen tarvittavat ohjelmistot
 - Kalustus: hyllyjä, pöytiä ja palvelutiskit

2.2 Kustannukset

2.2.1 Tekniset ja koulutukselliset kustannukset

Työryhmä ehdottaa, että jo nyt kirjaston ja koulujen yhteisjärjestelmässä mukana olevien yhdeksän koulun lisäksi kaikki kaupungin koulukirjastot liitetään vähitellen yhteisjärjestelmään. Järjestelmän laajennus voitaisiin aloittaa Kuokkalassa sijaitsevien Kuokkalan, Pohjanlammen ja Tikan koulujen kirjastoista.

Käytännössä yhteisjärjestelmä tarkoittaa sitä, että koulukirjastojen aineisto luetteloidaan kirjaston ja koulujen yhteisjärjestelmään, jolloin aineisto on haettavissa verkossa. Koulut voivat halutessaan ryhtyä lainaamaan aineistoa käyttämällä kaupunginkirjaston kirjastokorttia.

Jyväskylän kaupungin koulukirjastojen muuttaminen PallasPro koulukirjastolaitokseksi edellyttää seuraavia toimenpiteitä

1. koulukirjastojen kokoelmat tarkistetaan, vanhentunut aineisto poistetaan, aineisto tarroitetaan, syötetään kirjaston tietokantaan ja liitetään Aalto-kirjastot yhteisjärjestelmään teknisesti omana toimipisteenä
2. oppilaat voivat käyttää koulujen kirjastojen aineistoa ja sallittuja toimintoja kirjastossa yleisön tiedonhakuohjelmiston ja verkossa PallasPro Intron avulla
3. opetuspalvelukeskus hankkii tarvittavien ohjelmien lisenssit ja maksaa vuotuiset tukipalvelumaksut
4. koulut hankkivat oheislaitteet ja verkkoyhteydet
5. koulut huolehtivat kokoelmien tarkistuksesta sekä viivakooditarrojen hankkimisesta aiheutuvista kustannuksista
6. koulut käynnistävät halutessaan lainaustoiminnan

Järjestelmän ohjelmakustannukset

Käytössä olevan merkkipohjaisen niteiden käsittelytoimintojen ohjelmalisenssin päivitys graafiseen PallasPro ohjelmaan

Mukana olevat yhdeksän koulua (vanhat koulut)

käyttöoikeus, ohjelmalisenssin sekä Koululntron käyttöönotto 700 €/koulu

Uudet koulut
käyttöoikeus, niteiden käsittelytoimet, ohjelmalisenssin
ja Koululntron käyttöönotto 900 €/koulu

Lainautenvalvonta

lainaustoimintaohjelman lisenssin käyttöoikeus, käyttöönotto 700 €/koulu
ja Waspa-ohjelma mikrotietokoneelle

Ylläpito ja ohjelmistotuki 473 €/v

Mikäli koulutus hankitaan ohjelmatuottajalta, koulutuspäivän hinta 1 000 €/pv

Lisäksi koulut maksavat kaupunginkirjastolle tietokannan ylläpidosta koulukirjaston kokoelman määrään perustuvan vuosimaksun.

2.2.2 Tilojen ja kaluston lisäkustannukset

Kolmelle koululle esim. hyllyjä, pöytiä ja palvelutiskit v. 2007-2008	4000 €
---	--------

2.2.3 Aineistonhankinnan kustannukset

Yhden kirjan keskimääräinen hinta ostettaessa	16-20 €
Vuosi 2007 (syksy) 5 000 €/koulu eli yhteensä	15 000 €
Vuosi 2008 10 000 €/koulu eli yhteensä	30 000 €
Vuosi 2009 5 000 €/koulu eli yhteensä	15 000 €
Yhteensä	60 000 €

2.2.4 Henkilötuntien lisäyksestä aiheutuvat kustannukset

Henkilö (informaatikon), joka käy läpi kolmen pilottikoulun (Kuokkala, Pohjanlampi, Tikka) kirjakokoelmat ja syöttää näiden koulujen oppilaitoskokoelmat kirjaston ja koulujen yhteisjärjestelmään, palkkakustannukset:

Kolmelle koululle kirjaston vastuuhoidajat, joille annetaan 2-3 vuosiviikkotuntia kirjaston toimintaan: **Kirjastotoiminnan vastuupettaja**: OVTES:n erilliskorvaus

Kuokkalan koulu	2 vvh	
Pohjanlammen koulu	3 vvh	
Tikan koulu	2 vvh	
Yhteensä	7 vvh =	n. 10 000 €/vuosi

Koulunkäyntiavustaja (koulukirjaston ja lainaustoiminnan hoitaja)

8,15 h /vko/koulu	n. 14 € /h (kuluineen)
-------------------	------------------------

2.3. Yhteenveto ehdotuksesta

Työryhmä ehdottaa, että

1. Kuokkalan, Pohjanlammen ja Tikan koulut muodostavat pilottikohteen, joiden koulukirjastoja kehitetään seuraavasti:

- a) Aineisto: poistetaan vanhentunut kirjastoaineisto ja hankitaan uutta aineistoa osoittamalla siihen vuonna 2007: 5000 euroa/koulu, vuonna 2008: 10 000 euroa/koulu ja vuonna 2009: 5000 euroa/koulu
 - b) ATK-yhteydet: verkkoyhteydet oheislaitteineen ja ohjelmineen laitetaan kuntoon vuoden 2007 aikana
 - c) Henkilöstö: koulukirjastojen hoitoon osoitetaan opettajien vastuu-, suunnittelu- ja hankintatehtäviin 2-3 h ja 4 h/vko kirjaston aukipidosta ja lainaustoiminnasta vastaavalle henkilölle.
2. Lainaustoiminta em. koulukirjastoissa kirjastokorttia käyttäen aloitetaan syksyllä 2007
3. Vastaavanlaista koulukirjastotoimintaa laajennetaan muihin kouluihin em. kouluista saatujen kokemusten pohjalta syksystä 2009 alkaen

LIITE: Perustietoja Kuokkalan alueen koulukirjastoista

LÄHTEET

Eerola, T. 2003. Jyväskylän tietopalvelustrategia.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. Opetushallitus.
<<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/esiops.pdf>> 28.11.2006

Kirjastostrategia 2010. Tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka. 2003.
Opetusministeriön julkaisu 1.

Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000-2004. 1999. Opetusministeriö.
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/koul_tutk_tietostrat/index.html>
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/koul_tutk_tietostrat/2/4.html>
28.11.2006

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus.
<http://www.oph.fi/info/ops/pops_web.pdf> 28.1.2006